

Dlužné odvody za práci načerno stát nechává být, neumí je vyměřit. A i kdyby, nevyplatí se to

Jitka Vlková, Hospodářské noviny

10. 8. 2025

Ani za prokázanou nelegální práci stát většinou nedostane pojistné. Nemá ho jak doměřit, případně se ho nevyplatí vymáhat. Za práci načerno inspektorát práce loni rozdál pokuty za 144 milionů korun.

Na nelegální práci přichází stát na odvodech [podle odhadů expertů až o desítky miliard korun](#) ročně. [Až donedávna přitom neudělal žádné podstatné změny](#) směrem k jejímu lepšímu odhalování a hlavně prokazování. To málo, které inspektoři práce rozkryjí a pokutují, představuje jen špičku ledovce.

HN teď navíc zjistily, že úřady ani v tomto minimu odhalených případů zpravidla vůbec nepřistupují k doměření pojistného. I tyto peníze tak státu utíkají. Řádově by přitom šlo podle teoretického propočtu doměřit i za stávajícího stavu nejméně desítky milionů korun ročně.

Tématu nelegálního zaměstnávání se v posledním roce dostává hodně pozornosti – s odhadem úniku ve výši nejméně 40 miliard korun na daních a pojistném letos přišla například Asociace provozovatelů personálních agentur. Nejnověji pak Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ) ve své zprávě o výběru peněz z práce načerno mluví o 26 miliardách korun ročně.

Důvod, proč stát ani v odhalených případech pojistné nevybírá, je jednoduchý: kdyby totiž chtěl daň doměřit, museli by kontroloři prokázat, jak dlouho dotyčný na místě pracoval a jakou částku dostával. A právě to je problematické. Jak tedy systém funguje?

Inspekce loni odhalila při kontrole ve firmách 1934 nelegálních zaměstnanců a [podnikům za ně udělila](#) pokuty ve výši 144 milionů korun. Inspektorát práce následně předává informace z kontroly finanční správě a po pravomocném uložení pokuty také České správě sociálního zabezpečení (ČSSZ).

„Je pak v kompetenci zmíněných orgánů, zda v souvislosti se zjištěným nelegálním zaměstnáváním povedou svá řízení. Limitující je pro ně skutečnost, že doba výkonu nelegální práce je našimi inspektory prokazována v mnoha případech jen v délce několika dnů,“ vysvětluje náměstek generálního inspektora práce Jiří Macíček.

ČSSZ uvádí, že nemůže pojistné zaměstnavateli předepsat automaticky, ale že nejprve musí ověřit, jestli za krátkou prokázanou dobu práce vůbec pojistné vyměřit lze. Podle

Macíčka by pomohlo, kdyby pokutovaný zaměstnavatel měl povinnost odvést daně a pojistné z průměrné mzdy vždy alespoň za jeden měsíc, pokud se neprokáže, že u něj přistižený pracovník dělal déle. Na sociálním a zdravotním pojištění by stát podle takové konstrukce mohl za loňský rok teoreticky žádat dalších nejméně 41 milionů korun.

Ministerstvo práce uvedlo, že se problematice nelegální práce dlouhodobě věnuje, a připomnělo nové tresty za nelegální zaměstnávání pro zaměstnavatele – zákaz činnosti, zveřejnění hříšníků na úřední desce nebo právo inspektorů pracovat s informacemi z daňového spisu firmy. „Už od 1. října budou přijata další účinná opatření. Cizinec již nebude moci začít vykonávat práci bez předchozího ohlášení úřadu práce. Zřejmě od 1. července příštího roku se ohlašovací povinnost rozšíří i na veškeré zaměstnance,“ řekl k tomu šéf resortu [Marian Jurečka](#) (KDU-ČSL).

Na to, že stát nevyměřuje pojistné z nelegální práce, upozornil tento týden ve své zprávě také Nejvyšší kontrolní úřad. Omezil se přitom ale jen na přistižené cizince, kteří nemají platné povolení k pobytu. Úřad nicméně také kritizuje, že stát zpětně nevymáhá peníze po lidech, kteří si nechají platit [zdravotní pojištění od úřadu práce](#), jsou odhaleni při práci načerno a následně vyřazeni z evidence nezaměstnaných.

Jde přitom o takzvané [pojistné za státní pojištění](#) a tím, kdo by na to měl dohlédnout, je tak resort financí. Má ale v tomto směru svázané ruce. „Ministerstvo ani nedisponuje jmenovitým seznamem pojištěnců, ale pouze jejich počtem,“ uvedl mluvčí „financí“ Ondřej Macura. Výměna těchto informací mezi resorty tak neprobíhá. „Pokud neexistuje konkrétní právní důvod, nemůže úřad práce data předávat,“ reagoval za ministerstvo práce jeho mediální zástupce Jakub Augusta. Zda je právním důvodem dlužné pojistné, z odpovědi není zřejmé, výsledkem je, že po lidech pojistné zpět nikdo nechce.

Lidí sankčně vyloučených z evidence jsou podle informací úřadu práce nižší jednotky tisíc ročně, stát za každého z nich platí na pojistném téměř dva tisíce korun měsíčně. I kdyby informační výměna fungovala, resort financí podle mluvčího po opakovaném jednání s ministerstvem zdravotnictví a zdravotními pojišťovnami dospěl k tomu, že vymáhání by se stejně nevyplatilo. „Navýšení nákladů na administrativu by bylo v řádech nejméně desítek milionů korun,“ dodal Macura.

Podle zaměstnavatelů zjištění NKÚ potvrzují, že stát má zásadní mezery v důsledném vymáhání práva. „Je to nepříjemný stav, který nejen oslabuje efektivitu kontrolního systému, ale současně umožňuje, aby nepoctiví zaměstnavatelé zůstali bez faktických sankcí v oblasti odvodových povinností,“ uvádí prezident [Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů](#) Jiří Horecký.

Zdroj: Hospodářské noviny, Economia